

MUHAFAZAKÂRLIK NEDİR?

Bekir Berat Özipek

https://www.muhafazakar.com/blog/muhafazakarlik-nedir_ca44c5

Muhafazakarlık gündelik hayatta sıkça kullanılan bir kavramdır. İnsanlar bazen kendilerinin veya başkasının dünya görüşünü belirtmek, bazen bir tutumu övmek veya yermek, bazen iktidarı bazen de muhalefeti tanımlamak için bu kavrama başvururlar. Bu yüzden, sıkça kullanılan bütün kavramlar gibi muhafazakarlık da bazen gerçek anlamının dışında, yanlış kullanımlara maruz kalabilmektedir. Bu bağlamda, öncelikle muhafazakarlıktan anlaşılması gerekenin ne olduğuna ilişkin bazı açıklamalar yapmak gerekir.

Kavramın anlamı

Muhafazakarlık, genel olarak iki biçimde anlaşılabilir. Bunlardan ilki, onu bir tutum anlamında kullananların kastettiğidir. Bu anlamda muhafazakarlık, değişime duyulan bir tepkiyi ifade etmek için kullanılır. Ancak değişim karşıtlığını ifade etmek için bu kavramın kullanılması doğru değildir. Çünkü bunun sözlüklerdeki karşılığı “tutuculuk”tur, ki bu tutum, liberalinden ,muhafazakarından sosyal demokratına kadar pek çok insanda varolabilir[1].

Bu bağlamda, bir tutumu tanımlamak için başvuru bu yanlış kullanımın konumuzla ilgisi bulunmamaktadır. İkincisi, ki konumuzla asıl ilgili olanı budur, muhafazakarlığın bir fikir ve bir ideoloji olarak sahip olduğu anlamı ifade eder. Bu anlamda muhafazakarlık, insanın akıl, bilgi ve birikim bakımından sınırlılığına inanan, bir toplumun tarihsel olarak sahip olduğu aile, gelenek ve din gibi değer ve kurumlarını temel alan, radikal değişimleri ifade eden sağ ve sol siyasi projeleri reddederek ılımlı ve tedrici değişimi savunan ve siyaseti, bu değer ve kurumları sarsmayacak bir çerçevede içinde sınırlı bir etkinlik alanı olarak gören bir düşünce stili, bir fikir geleneği ve bir siyasi ideolojidir.

Muhafazakarlık insana nasıl bakar?

Bu tanımı açacak olursak, bir muhafazakar, her şeyden önce, mütevazı bir insan tahayyülüne sahiptir. Ona göre insan, yaratılışı veya doğası gereği sınırlı bir varlıktır. Bu kavrayış, özellikle Aydınlanma ile gelen insan anlayışına duyulan bir tepkiyi ifade etmektedir. Bilindiği gibi Aydınlanma, insana olağanüstü bir iyimserlikle bakmış, insana ve insan aklına temel, kurucu bir rol atfetmiş ve “aydınlanmış akla” sahip insanın dünyayı anlama ve dönüştürme potansiyelini alkışlamıştır. Ancak XVIII. yüzyılın filozoflarının pek çoğunun hararetle savunduğu bu yaklaşım, özellikle sonraki gelişmeler ışığında, bir tepki birikimini de

beraberinde getirmiştir. Fransız Devriminden sonra, özellikle Aydınlanma fikirleriyle beslenen ve kendilerinde, şu veya bu yönde, bütün bir toplumu ve dünyayı dönüştürme kapasitesi gören lider ve kadroların insanlığı içine sürükledikleri felaketler ve bu süreçlerde yaşanan acılar, zaman içinde belirginleşecek olan muhafazakar bir insan tasavvurunun da zeminini oluşturmuştur. Bu bağlamda bir muhafazakar, insana tarihten, gelenekten, dinden ve ona kimliğini veren diğer kurumlardan bağımsız bir biçimde bütün bir dünyayı anlayabilecek ve dönüştürebilecek kurucu bir özne gözüyle bakmaz. Tersine, ona göre insan mükemmel olmayan ve hiçbir zaman da olamayacak bir varlıktır ve ancak bu kurum ve değerlerle desteklendiği zaman güçlü olabilir. Edmund Burke'ün, “birey değil, tür bilgedir” derken kastettiği budur. Muhafazakarlığın bu insan tasarımının dini olan ve olmayan kaynakları vardır. Ona göre din, örneğin Hıristiyanlığın “ilk günah doktrini”, insanın mükemmelleştirilemeyeceğini vurgular. Dindar olmayan veya ateist muhafazakarlar ise aynı sonuca, tarihi ve siyasi pratikten yola çıkarak ulaşırlar.

Muhafazakar topluma nasıl bakar?

İnsan ve doğasıyla ilgili bu yaklaşım, bir muhafazakarın topluma nasıl baktığını anlamının da anahtarıdır. Ona göre toplumu oluşturan değer ve kurumlar, insanın eksikliklerini gidermesi ve onun varoluşuna anlam kazandırması bakımından hayati bir önem taşır. Bu kurumların başında ise, “bireyin hafızası” ve “kalesi” olan aile gelir. Ona göre bireyin içine sığınacağı bu liman ne kadar sağlam olursa, toplum da o kadar güven içinde olacaktır. Aynı şekilde, gelenek gibi “zamanın testinden geçmiş ve kalımlılığını ispatlamış” olan diğer kurumlar da, sağlıklı bir toplumun yapı taşları anlamını taşır. Başta din olmak üzere, toplumu oluşturan bireye bir aidiyet duygusu kazandıran değer ve semboller de, -hatta dogmalar bile- onun için önemlidir. Muhafazakar için bu değer ve kurumları koruma, toplumu bir aile gibi bir arada tutma kaygısı, zaman zaman onu paternalist bir devlet anlayışına götürür[2]. Çoğu muhafazakar için toplum bir aile gibidir. Onu bir arada tutan bağları korumak gerekir. Bu anlamda onun için, örneğin ekonomik bakımından toplumda bir gelir uçurumunun ortaya çıkması, Benjamin Disraeli'nin ifadesiyle toplumun “iki millet” haline gelmesi, endişe verici bir durumdur. Bu yüzden, klasik bir liberalden farklı olarak, zaman zaman “yeniden dağıtımçı (re-distributive)” iktisat politikalarına yakın durabilir[3].

Muhafazakar için aileden dini olan ve olmayan cemaat yapılarına, hayır amaçlı geleneksel kurumlardan ve ekonomik dayanışma amaçlı mesleki kurumlara kadar, bireyin içinde yer aldığı bütün bu ara kurumların siyasi bakımdan çok özel bir anlamı daha vardır. Bu kurumlar, yine Burke'ün ifadesiyle, bireyi siyasi otoriteye karşı koruyan “küçük müfrezeler” gibidir ve onların

zayıflaması veya yokluğu durumunda birey, devlet karşısında “çıplak ve silahsız” kalır. Bu yaklaşım, günümüzde demokrasiyi savunan farklı siyasi perspektiften pek çok bireyin de altına imza atabileceği güçlü bir argümanı ifade eder. Nitekim XX. yüzyılın en önemli muhafazakar düşünürlerinden, sosyolog ve tarihçi Robert Nisbet, Fransız Devriminden sonra ara kurumların tahrip edilmesiyle, insanı ezen totaliter devletin ortaya çıkışı arasında anlamlı bir ilişkinin varlığını vurgular.

Muhafazakar siyasete nasıl bakar?

Muhafazakarın siyasete bakışı, insana ve topluma ilişkin bu yaklaşımların doğal bir sonucunu veya mantıksal bir uzantısını ifade eder. Muhafazakarların sempatiyle baktıkları kurum ve değerlerin devlet eliyle tasfiye edilmeye çalışılması, toplumsal dokuyu bozması, onun doğal veya kendiliğinden gelişimine zarar vermesi ve öngörülemez olumsuz sonuçlar ortaya çıkarması bakımından adeta bir cinayettir. Bu yüzden muhafazakar, otorite ve hiyerarşiye sempatiyle bakmakla birlikte, siyasi otoritenin bu değer ve kurumlara müdahale etmesine veya yukarıdan aşağıya onları yeniden biçimlendirmeye kalkışmasına karşıdır. Örneğin devlet otoritesine duyduğu saygı, onun ailenin sınırını ihlale kalkışması durumunda biter ve bu aşamada muhafazakar aileyi savunur.

Sonuç olarak muhafazakar, siyasete sınırlı bir etkinlik alanı olarak bakar. Ona göre siyasetin amacı hiçbir zaman “yeni bir toplum yaratmak” olamaz. Siyaset, toplumun ortaklaşa yaşamdan kaynaklanan sorunlarını çözmeyi mümkün kılması bakımından faydalıdır; ama “ideolojik siyaset” olmamak kaydıyla. Bu anlamda muhafazakar devrimi sevmez, ama reform veya ıslahat fikrine sıcak bakabilir. Tedrici (gradual) değişimi savunur.

Sonuç

Bu özellikleriyle muhafazakarlık, günümüzde liberalizm ve sosyalizmle birlikte, özellikle Batı dünyasına damgasını vuran üç büyük siyasi doktrinden biridir. Yukarıda anlatılmaya çalışılan şekliyle bu fikirleri taşıyanlar, siyasi bakımdan kendilerini genellikle muhafazakar olarak adlandırırlar. Bu temel görüşleriyle muhafazakarlık her ülkede farklı renkler alır. Çünkü her ülkenin muhafazakarlarca değerli ve korunmaya layık olan kurum ve değerleri farklıdır. Ancak insana bakışları, değişen içerikleriyle bu ara kurumlara duydukları saygı, tedrici değişimden ve sınırlı siyasetten yana oluşlarıyla, en azından düşünce stili ve siyasi tarz açısından, dünyanın her yerindeki muhafazakarlar ortak bir paydada buluşurlar. Bu ana akım muhafazakarlığı klasik muhafazakarlık olarak adlandırmak ve onu, benzer etiketler taşıyan diğer akımlardan[4] ayırmak mümkündür.

1: Muhafazakarlığın bir siyasi ideoloji olarak yeni yeni tanınmaya başlandığı geçmiş yıllarda, İngilizce “conservatism” kavramını “tutuculuk” olarak tercüme edenler olmuştu. Ancak son yıllarda, kavramın gittikçe netleşmesi ve onu sahiplenenlerin ortaya çıkıp kendilerini “muhafazakar” olarak tanımlamalarıyla birlikte bu kavram kargaşası aşıldı.

2: Yani devlete, söz konusu kurum ve değerleri koruma konusunda görev yüklemesine sebep olur. Bu “görev”i abartan muhafazakarların, ister istemez otoriteren bir siyasi rejime savruldukları da görülür. Bu konuda siyaseti ve devleti göreve çağırmayan, devlete müdahaleden kaçınma ödevi yükleyen daha liberal muhafazakarlar da vardır. Bununla birlikte devleti “göreve” çağırarak, muhafazakarların yaygın biçimde sahip oldukları bir özellik olarak, sonuçta onların da şikâyet edecekleri durumların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Çünkü müdahale konusunda meşruluk onayı alan siyasi otorite, pekâlâ muhafazakarların hiçbir biçimde onaylamayacakları yönde de uygulamalara da imza atabilmektedir. Bu durum, muhafazakarların yumuşak karnını oluşturmaktadır.

3: Ama yine topluma ilişkin kaygıları sebebiyle, ülkenin ekonomik refahının yükselmesi ve gelirin genel artışıyla toplumun her kesiminin bundan alacağı payın artması için liberal iktisat politikalarını da destekleyebilir. Örneğin sosyal harcamaların üretim maliyetlerini artırdığına, bunun da ihracatı olumsuz etkilediğine sonuçta ülkenin refah kaybına uğradığına ikna olursa, aynı hararetle piyasaya devlet müdahalesine karşı çıkar. Bir liberal veya bir sosyalist için tutarsızlık olarak görülebilecek bu durum, muhafazakar için normaldir.

4: Örneğin 1960’lardan itibaren, özellikle ABD’de ortaya çıkan “neo-muhafazakarlık”, klasik muhafazakarlar tarafından bir “sapma”, hatta bazılarına göre “tamamen farklı bir ideoloji” olarak görülür. Bununla birlikte neo-muhafazakarlık, başta ABD olmak üzere birçok ülkedeki muhafazakar partiler arasında (örneğin Amerika’da Cumhuriyetçi Partide) egemen siyasi fikirleri ifade etmektedir.